

Jolanta Kubicka

**TRAKTAT KONSTYTUCYJNY
UNII EUROPEJSKIEJ**

TOM II

**PROCES RATYFIKACJI TRAKTATU
KONSTYTUCYJNEGO –
KRYZYS KONSTYTUCYJNY**

Jolanta Kubicka

**TRAKTAT KONSTYTUCYJNY
UNII EUROPEJSKIEJ**

TOM II

**PROCES RATYFIKACJI TRAKTATU
KONSTYTUCYJNEGO –
KRYZYS KONSTYTUCYJNY**

SZCZECIN 2016

„Publikacja współfinansowana przez Instytut Organizacji Systemów
Produkcyjnych Politechniki Warszawskiej”

Tytuł książki naukowej:

Traktat konstytucyjny Unii Europejskiej

TOM II - Proces ratyfikacji traktatu konstytucyjnego – Kryzys konstytucyjny

Autor: Jolanta Kubicka

Komitet Naukowy:

Prof. UG dr hab. Sylwia Pangsy-Kania, Prof. dr hab. Włodzimierz Szpringer,

Prof. zw. dr hab. Jerzy Kisielnicki, Prof. UW dr hab. Grzegorz Karasiewicz,

Prof. UZ dr hab. Arkadiusz Świadek

Recenzent naukowy:

Prof. UW Dariusz Milczarek, Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego

Projekt okładki: Tomek Przewrocki

Korekta językowa, skład oraz druk: Jacek Storm

Wydawca:

Naukowe Wydawnictwo IVG

Ul. Cyfrowa 6, 71-441 Szczecin POLAND

www.wydawnictwoivg.pl

e-mail: biuro@wydawnictwoivg.pl

Miejsce i data wydania: Szczecin 2016

ISBN 978-83-62062-95-9 eBook

Naukowe Wydawnictwo IVG

© Copyright by Groupivg.com 2016 POLAND

Printed in Poland by Groupivg.com

www.groupivg.com biuro@groupivg.com

GROUPIVG.COM

Spis treści

WSTĘP	5
ROZDZIAŁ I	
Konsekwencje odrzucenia traktatu konstytucyjnego we Francji i Holandii – „kryzys konstytucyjny”	10
1.1. Francuskie i holenderskie „nie” dla konstytucji a proces ratyfikacji	10
1.1.1. Wyniki referendum we Francji i Holandii	12
1.1.2. Przyczyny odrzucenia traktatu i możliwości ponownej ratyfikacji w tych krajach	19
1.1.3. Pierwsze reakcje w Unii Europejskiej na negatywny wynik referendum we Francji i Holandii	37
1.2. Unia w obliczu „kryzysu konstytucyjnego”	41
1.2.1. Konsekwencje kryzysu na różnych płaszczyznach	43
1.2.2. Wpływ weta we Francji i Holandii na poziom poparcia dla traktatu w pozostałych państwach członkowskich	47
1.2.3. Możliwe kierunki dalszego rozwoju procesu ratyfikacji w obliczu „kryzysu konstytucyjnego”	54
ROZDZIAŁ II	
Przyszłość traktatu konstytucyjnego w świetle przedłużającego się procesu ratyfikacji.....	64
2.1. Pierwszy szczyt w Brukseli i zażegnanie „kryzysu konstytucyjnego”	64
2.1.1. Skutki decyzji podjętych na szczycie dla procesu ratyfikacji traktatu konstytucyjnego	64
2.1.2. Zmiany co do trybu dalszej ratyfikacji w poszczególnych krajach członkowskich w świetle postanowień szczytu w Brukseli	68
2.2. Co dalej z unijną konstytucją? – kontynuacja procesu ratyfikacji	74
2.2.1. Kolejne ratyfikacje traktatu konstytucyjnego	74
2.2.2. Różne koncepcje przyszłości traktatu konstytucyjnego	85
2.2.3. Rola prezydencji unijnych a ratyfikacja traktatu konstytucyjnego.	89
2.3. „Okres refleksji” w procesie ratyfikacji traktatu konstytucyjnego	94
2.3.1. Znaczenie „okresu refleksji” nad traktatem dla procesu ratyfikacji	94
2.3.2. Kolejny czwarty szczyt w Brukseli	98
2.3.3. Przyszłość traktatu konstytucyjnego	104

ANNEX

Proces ratyfikacji Traktatu lizbońskiego w świetle doświadczeń „kryzysu konstytucyjnego” a przyszłość Unii Europejskiej 108

ROZDZIAŁ III

Stanowisko Polski w sprawach kontrowersyjnych w procesie ratyfikacji Traktatu lizbońskiego 109

3.1. „Proces ratyfikacji traktatu konstytucyjnego a IV Rzeczpospolita – kwestia pierwiastka” 109

3.1.1. Warianty „formuły pierwiastkowej” 111

3.1.2. Ocena strategii polskiego rządu w sprawie „pierwiastka” 112

3.1.3. Opinia publiczna w Polsce a kwestia „pierwiastka” 116

3.2. Polskie stanowisko w sprawie „kompromisu z Joaniny” i „Karty praw podstawowych” 118

Zakończenie 120

Spis wykresów 135

Spis tabel 136

Spis map 136

Bibliografia 137

Literatura anglojęzyczna 137

Literatura polskojęzyczna 140

Źródła internetowe 147

WSTĘP

Niniejsza publikacja – TOM II stanowi ciąg dalszy badań nad procesem ratyfikacji Traktatu konstytucyjnego Unii Europejskiej w ujęciu historycznym.

W TOMIE I przedstawiono założenia i kontrowersje wokół procesu ratyfikacji, czym poprzedzono analizę samego etapu ratyfikacji traktatu zakończonogo, tzw. „kryzysem konstytucyjnym” we Francji i Holandii, a tym samym w całej Unii Europejskiej, który doprowadził do fiaska w odniesieniu do tej pierwotnej wersji traktatu konstytucyjnego, który musiał zostać zmodyfikowany i otrzymał nową nazwę Traktat lizboński.

W TOMIE I przeanalizowano kontrowersje wokół traktatu, które mogły powodować obawy, iż traktat nie zostanie zaakceptowany i przegłosowany w referendum w różnych krajach członkowskich. Zaprezentowano m.in. trudności na etapie tworzenia projektu traktatu konstytucyjnego, dylematy wokół nazewnictwa dokumentu: konstytucja czy traktat, kontrowersje wokół treści traktatu czy też nastroje społeczne związane ze stosunkiem do traktatu jeszcze przed jego ratyfikacją. Usystematyzowano także terminologię konstytucyjną, w tym trzy koncepcje konstytucji: formalną, materialną i normatywną, które porównano i odniesiono do tego, czym jest traktat konstytucyjny i czy ówczesna Unia Europejska w roku 2005 przed ratyfikacją traktatu konstytucyjnego miała wszystkie trzy formy konstytucji.

W TOMIE I przeanalizowano także podstawowe funkcje konstytucji, obok funkcji prawnej, legitymizacyjnej czy regulacyjnej także funkcję integracyjną traktatu konstytucyjnego w ujęciu porównawczym do przykładowych konstytucji państwowych.

W świetle procesu ratyfikacji w TOMIE I odniesiono także, tzw. moment konstytucyjny „*constitutional moment*” do momentu ratyfikacji traktatu konstytucyjnego, w którym nie chodzi tylko o czas kiedy powstaje dany traktat czy konstytucja, ale o to, czy czas ten sprzyja identyfikowaniu się społeczeństwa z danym aktem prawnym. Najlepszym przykładem pozytywnej korelacji jest Konstytucja Stanów Zjednoczonych, która była uchwalana w momencie powstawania suwerennego państwa.

Natomiast analizowany Traktat konstytucyjny Unii Europejskiej pojawił się w nie najlepszym momencie i stąd problemy w procesie jego raty-

fikacji. Jednak nie zawsze „*constitutional moment*” gwarantuje silne oddziaływanie integrujące i korzystny wynik ratyfikacji.

TOM I zawiera także analizę tych zapisów traktatu konstytucyjnego, które budzą kontrowersje i mogłyby przyczynić się do odrzucenia traktatu w referendum. Jak kwestia „osobowości prawnej” Unii Europejskiej, tzw. „wzmocnionej współpracy” czy prezydencji unijnej.

W TOMIE I wskazano także na pewne mankamenty traktatu konstytucyjnego, które także mogły mieć wpływ na wynik jego ratyfikacji jak kwestie stopnia skomplikowania struktury, języka, a także pewne niedopracowanie tekstu od strony redakcyjnej.

W tej pierwszej części analizy TOMU I, Rozdziału I, przedstawiono wyniki społecznej znajomości treści traktatu i jego poparcia jeszcze przed rozpoczęciem procesu jego ratyfikacji w roku 2005.

Kolejnym bardzo istotnym zagadnieniem była analiza tego, czy trafny i najkorzystniejszy był wybór formy ratyfikacji traktatu konstytucyjnego, który mógł przesądzić o tym, czy traktat zostanie, czy nie ratyfikowany: na drodze parlamentarnej czy w drodze referendum i jakiego rodzaju: ogólnonarodowego referendum czy też referendum w drodze indywidualnej w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej.

Kluczową kwestią było także zbadanie, jaki wpływ może mieć kolejność dokonywania ratyfikacji traktatu w poszczególnych krajach członkowskich na wynik referendum konstytucyjnego. Jak wiadomo opinia publiczna kieruje się tym, co dzieje się w innych krajach i poparcie dla traktatu czy jego odrzucenie w jednym kraju może mieć także wpływ na wynik referendum w drugim kraju, co w istocie, jak pokazuje historia miało kluczowe znaczenie w odniesieniu do ratyfikacji traktatu konstytucyjnego w roku 2005 zakończonej kryzysem konstytucyjnym.

W TOMIE I przeanalizowano także doświadczenia referendalne w poszczególnych krajach członkowskich Unii Europejskiej w czasie całej historii integracji, a także doświadczenia krajów Europy Środkowo-Wschodniej, będących członkami lub kandydatami do Unii Europejskiej, gdzie stosunkowo młode demokracje dopiero nabierały doświadczenia w procesach ratyfikacji w formie referendum, zwłaszcza w odniesieniu do akcesji do UE, kiedy to referendum jest wymagane, co także mogło mieć wpływ na wynik referendum w sprawie traktatu konstytucyjnego. Przeanalizowano zatem w I TOMIE referenda akcesyjne i referenda konstytucyjne.

Wskazano także na szereg korzyści z formy ratyfikacji, jaką jest referendum, które zmusza uczestników do zajęcia jednoznacznego stanowiska „tak” lub „nie” w odpowiedzi na najczęściej pojawiające się pytania referendalne „do wyboru”.

Po tak szerokiej wstępnej analizie problematyki procesu ratyfikacji i możliwych do wykorzystania form w odniesieniu do referendum jako formy ratyfikacji Traktatu konstytucyjnego Unii Europejskiej, przeanalizowano w TOMIE I „za” i „przeciw” w oparciu o główne kryteria m.in. ze względu na przedmiot referendum, gdyż pod głosowanie nie powinno być poddawane w drodze referendalnej zagadnienie zbyt szczegółowe czy skomplikowane. Forma referendum nie powinna być też nadużywana. O wyborze powinny decydować także tradycje referendalne w danym kraju. Ze względu na kryterium wyniku, forma referendum powinna być stosowana w tych krajach, gdzie zazwyczaj wyniki referendum są pozytywne, natomiast forma parlamentarnej ratyfikacji daje większe szanse na wynik pozytywny niż z wykorzystaniem referendum. Korzyścią wyboru referendum jako drogi ratyfikacji jest także fakt, iż daje z punktu widzenia społecznego wrażenie „wpływu” obywateli na najważniejsze sprawy. Z drugiej strony referendum zmusza polityków do wypracowania konsensusu ponad podziałami, natomiast społeczeństwo może chcieć poprzez referendum ukarać rząd czy daną opcję polityczną za negatywne skutki rządzenia, czyli negatywny wynik referendum może w ogóle nie wynikać z zagadnienia, które jest przedmiotem głosowania, ale z ogólnego nastroju społeczeństwa wobec rządzących czy sytuacji w dany kraju.

Zatem referendum jest formą ratyfikacji dość ryzykowną.

Powyższe rozważania zawarte w TOMIE I publikacji, odnoszą się szerzej do zagadnienia od czego może być uzależniony wynik referendum i są nadal aktualne w świetle niedawnego referendum w W. Brytanii w sprawie BREXITU, które także zakończyło się wynikiem negatywnym.

Zatem badania i publikacja, mimo iż dotyczą procesu ratyfikacji traktatu konstytucyjnego w roku 2005, pozostają nadal aktualne w roku 2016 z uwagi na wnioski, jakie wypływają z doświadczenia ratyfikacji, zwłaszcza formy referendalnej oraz „kryzysu konstytucyjnego”. Jednak najwyraźniej nie zawsze korzysta się z wiedzy na temat korzyści i kosztów, skutków pozytywnych i negatywnych zastosowania takiej, a nie innej formy ratyfikacji jaką jest „referendum”, o czym świadczy przykład brytyjskich polityków, którzy sprowokowali referendum w W. Brytanii, co świadczy o tym, iż nie wyciągnęli żadnych wniosków w odniesieniu do np. doświadczeń francuskich czy holenderskich z roku 2005.

Ponieważ jednak publikacja nie ogranicza się jedynie do przypadku negatywnych wyników referendum w tych dwóch wspomnianych krajach, ale także w ujęciu porównawczym analizuje podobieństwa i różnice w pro-

cesie ratyfikacji we wszystkich ówczesnych krajach członkowskich Unii Europejskiej, w tym analizuje poparcie dla „Eurokonstytucji”, argumenty wykorzystywane „za” i „przeciw” ratyfikacji traktatu konstytucyjnego w debatach w krajach członkowskich, takie jak: obawy przed ryzykiem ograniczenia suwerenności, korzyści ekonomiczne, wzmocnienie pozycji UE na świecie.

W/w analiza oparta była o dane społeczne na podstawie badań szerokiego spektrum opinii publicznych krajów członkowskich Unii. Przedstawiono także w TOMIE I nie tylko opinie obywateli jako członków Unii Europejskiej, ale także określonych grup i partnerów społecznych, takich jak: biznes, kościół, związki zawodowe i inne, które wypowiadały się w sprawie traktatu konstytucyjnego i jego ratyfikacji usiłując wywrzeć wpływ na opinię publiczną.

Bardzo istotnym zagadnieniem była analiza frekwencji w referendum w poszczególnych krajach członkowskich, która miała dać odpowiedź, jakie jest ryzyko odrzucenia traktatu konstytucyjnego na skutek niespełnienia wymogów w tym zakresie w poszczególnych krajach członkowskich.

Szczególnie wartościowy jest materiał analityczny oparty na wynikach badań z lat 2004–2006, gdyż są to źródła trudno dostępne, a w publikacji przeanalizowano poparcie i sprzeciw wobec traktatu w różnych momentach przed jego ratyfikacją.

Oparto się na wynikach badań i danych, takich instytucji jak Eurobarometer w UE czy OBOP i CBOS w Polsce, a także licznych analiz i opracowań.

Kolejnym etapem poprzedzającym najważniejszą część analizy dotyczącej przebiegu procesu ratyfikacji w poszczególnych krajach członkowskich UE była zawarta również w TOMIE I prezentacja założeń ratyfikacji, a następnie harmonogramu ratyfikacji traktatu konstytucyjnego dla poszczególnych krajów.

Kwintesencją istoty procesu ratyfikacji było pytanie referendalne, które także zostało poddane analizie, gdyż nie było jednorodne w poszczególnych krajach członkowskich, co także mogło mieć wpływ na wynik referendum.

Interesujące było także zagadnienie, jak referendum może wpłynąć na poczucie tożsamości obywateli Unii Europejskiej.

W I TOMIE publikacji przeanalizowano także argumenty i stanowisko poszczególnych partii politycznych, co do samego referendum jako narzędzia ratyfikacji, stan debaty przedreferendalnej w poszczególnych krajach z uwzględnieniem także sytuacji w krajach członkowskich, w których ratyfikacja miała przebiegać na drodze parlamentarnej a nie referendalnej.

Tak pogłębiona analiza, zarówno teoretyczna zagadnień prawnych, jak i uwarunkowań dla przeprowadzenia ratyfikacji w formie referendum w poszczególnych krajach dała szeroką perspektywę dla istoty opracowania, jaką był „kryzys konstytucyjny” w procesie ratyfikacji Traktatu konstytucyjnego Unii Europejskiej w roku 2005 we Francji i Holandii, który doprowadził do załamania procesu ratyfikacji i konieczności modyfikacji traktatu konstytucyjnego, czego wynikiem była nowa jego wersja o zmienionej nazwie „Traktat lizboński”.

Zatem obecny TOM II koncentruje się przede wszystkim na przebiegu procesu ratyfikacji we Francji i Holandii zakończonego porażką – w tym tzw. „kryzysem konstytucyjnym”, a także skutkach tego wydarzenia.

W aneksie natomiast jako przykład tego co działo się po „kryzysie konstytucyjnym” zaprezentowano stanowisko Polski w kwestiach zmian w traktacie konstytucyjnym.

ROZDZIAŁ I

Konsekwencje odrzucenia traktatu konstytucyjnego we Francji i Holandii – „kryzys konstytucyjny”

1.1. Francuskie i holenderskie „nie” dla konstytucji a proces ratyfikacji

---

Twórcy traktatu konstytucyjnego byli świadomi tego, że mogą wystąpić problemy z jego ratyfikacją, choć zapewne myśleli nie o tych państwach, w których te trudności faktycznie wystąpiły.¹

Eurosceptycyzm jest głęboko zakorzeniony w niektórych krajach członkowskich np. W. Brytanii², ale nie spodziewano się, że kryzys ratyfikacji może przyjść od strony Francji, kraju założycielskiego Unii³ i kraju ojczystego przewodniczącego Konwentu - Valery Giscard-Destain - współtwórcy konstytucji europejskiej.

Obawy wynikające z sondaży przedreferendalnych we Francji i Holandii spowodowały analizę czterech możliwych scenariuszy rozwoju wydarzeń, z których najbardziej optymistyczny oznaczono na końcu jako D:

- scenariusz A – zakładano, że oba kraje Francja i Holandia zagłosują na „nie”. W takiej sytuacji jak się wydawało, trudno byłoby ratować traktat konstytucyjny, gdyż odrzuciłyby go dwa kraje, które na dodatek uczestniczyły w powstaniu UE. Obawiano się, iż w takiej sytuacji proces ratyfikacji w innych krajach członkowskich - włączając W. Brytanię - mógłby zostać formalnie wstrzymany;

---

¹ D. Koehane: Referendum Season in Europe: A Guide to the Referenda on the EU Constitutional Treaty, CER – Centra For European Reform – Briefing Note, 4 February 2005, www.cer.org.uk.

² Nie ma planu B?, „Monitor UE” nr 3/2005; Ch. Grant: What Happens If Britain Votes No? Ten Ways Out of a European Constitutional Crisis, CER – Centre For European Reform, 23 February 2005.

³ F. Terpan: Francuska debata przed referendum..., op. cit.

- scenariusz B - Francja „przeciw” konstytucji a Holandia „za” – skutki takiego scenariusza zależałyby w dużej mierze od tego jak zareagowałyby prezydent Francji Jacques Chirac tuż po ogłoszeniu wyników.

"Jeśli Chirac pozostawi Francji możliwość ponownego głosowania po okresie namysłu, wytworzy to nacisk na pozostałe kraje UE, w tym na W. Brytanię, by kontynuować (proces) ratyfikacji (...) Jeśli Chirac wskaże, że nie ma zamiaru (...) ponownie głosować nad tym samym traktatem, który wymaga jednogłośniego wsparcia 25 krajów, premier Tony Blair najprawdopodobniej stwierdzi, że Francja „uśmierciła” traktat, nie pozostawiając mu nic innego jak odwołać referendum w W. Brytanii" – tak wówczas przewidywano rozwój wypadków w UE przy scenariuszu B.

- scenariusz C - Francja "tak", Holandia "nie" - zakładał, że wówczas powstałaby większa presja, aby Holendrzy nie tylko przeprowadzili powtórne referendum, ale przede wszystkim zmienili zdanie i zaakceptowali unijną konstytucję zwłaszcza, że podobny scenariusz miał miejsce, gdy Dania w 1992 roku odrzuciła Traktat z Maastricht a Irlandia w 2001 roku Traktat z Nicei. Unijne elity kierowały się tym, że ponowne głosowanie byłoby bardziej możliwe w krajach małych niż w dużych. Drugie referendum mogłoby najprawdopodobniej nastąpić po ratyfikacji przez pozostałe kraje UE i wówczas cały proces mógłby się zakończyć w listopadzie 2006 roku, jak przewidywano, gdyby scenariusz C zaistniał.

- scenariusz D - najbardziej optymistyczny przewidywał pozytywne rozstrzygnięcie głosowania we Francji i Holandii. W takim wypadku powstałaby presja na pozostałe kraje, by zatwierdziły Konstytucję UE.⁴

Niestety jak wiemy sprawdził się najgorszy z tych scenariuszy, czyli odrzucenie traktatu konstytucyjnego przez obydwa kraje w drodze referendum - społeczeństwa Francji i Holandii - co spowodowało duże zamieszanie w kwestiach związanych z procesami integracji europejskiej oraz bezpośrednio postawiły część krajów, które jeszcze nie ratyfikowały traktatu przed poważnym dylematem, czy kontynuować planowane drogi ratyfikacji.

---

⁴ 23.05.2005 Bruksela (PAP) - „Financial Times”.

1.1.1. Wyniki referendum we Francji i Holandii

Według prawa międzynarodowego i prawa Unii Europejskiej (art. 48 Traktatu o Unii Europejskiej i Konwencja wiedeńska o prawie traktatu), jeżeli państwo podpisało umowę międzynarodową, to jest zobowiązane w dobrej wierze dążyć do tego, żeby ją ratyfikować. Art. 18 Konwencji o prawie traktatów mówi, że Państwo powinno powstrzymać się od takich kroków, które mogą zagrozić wejściu w życie tego traktatu.⁵

Zgodnie z wymogami francuskiej konstytucji referendum zostało zwołane przez prezydenta na wniosek parlamentu (artykuł 11). Jednym z powodów ogłoszenia referendum we Francji była presja ze strony społeczeństwa po ogłoszeniu przez premiera Tony'ego Blaira referendum w W. Brytanii.

W parlamencie francuskim poparcie dla konstytucji było znacznie wyższe niż w społeczeństwie. Traktat konstytucyjny popierały Union pour un Mouvement Populaire (UMP), Union pour la Démocratie Française (UDF), większość partii socjalistycznej (PS), Zieloni oraz Partie Radicale de Gauche. Przeciwno była partia komunistyczna (PCF), Front National oraz wiele partii o marginalnym znaczeniu politycznym, które nie mają reprezentantów w parlamencie.⁶

Oznaczało to, że 90% obu izb opowiadało się za ratyfikacją.

W związku z wynikiem referendum wśród socjalistów prezydent Chirac zastanawiał się nad przyspieszeniem terminu referendum ogólnokrajowego, by móc wykorzystać pozytywne nastawienie do traktatu wśród ogółu Francuzów. W orędziu noworocznym do narodu prezydent ogłosił, iż referendum w sprawie ratyfikacji traktatu odbędzie się z pewnością przed przerwą wakacyjną. Zostało to niezbyt dobrze przyjęte w innych krajach członkowskich, gdyż obawiano się, że Francuzi, którzy nie należeli do narodów prokonstytucyjnych mogą dać innym zły przykład i jak pokazała historia było w tym sporo racji.

Wśród zwolenników traktatu warto wymienić oprócz prezydenta Jacques'a Chiraca lidera Partii Socjalistycznej François Hollande oraz Nico-

---

⁵ Prof. St. Biernat – wypowiedź w: Po co Polakom dwie konstytucje? – debata konstytucyjna z dnia 2 czerwca 2005, Instytut Studiów Strategicznych, zapis wypowiedzi i wniosków z debaty, Kraków 2005, s. 8.

⁶ M. Czaplicki: Ratyfikacja traktatu konstytucyjnego w państwach Unii Europejskiej..., op. cit., s. 22.

las'a Narkozy z UMP. Wśród przeciwników istotną rolę pełnił w debacie wiceprzewodniczący Partii Socjalistycznej Laurent Fabius.

Francuzi nie byli zadowoleni z obecnej tożsamości Unii i nie wierzyli, by traktat konstytucyjny coś w tym zakresie zmienił. Ponadto wielu Francuzów uważało, że traktat konstytucyjny jest zbyt neoliberalny. Negatywnie na stosunku do traktatu odbiła się również aprecjacja euro, która źle wpłynęła na kondycję francuskiej gospodarki. Za traktatem nie przemawiały również ani korzyści ekonomiczne, ani europejski model socjalny, ani Pakt Stabilności, który był we Francji ostro krytykowany. Nie pomógł też traktatowi nawołujący do ratyfikacji rząd, który był dość mocno krytykowany za porażki w sferze socjalnej.

Takie było ogólne tło negatywnego wyniku referendum we Francji.

Ratyfikacja traktatu konstytucyjnego we Francji była z pewnością jednym z najważniejszych etapów procesu ratyfikacyjnego.

Minister spraw wewnętrznych Dominique de Villepin był zwolennikiem ustalenia daty referendum na pierwszą połowę czerwca 2005 r. m.in. z tego powodu, iż data ta umożliwia ratyfikację przed przerwą wakacyjną oraz przed rozpoczęciem negocjacji z Turcją. Prezydent Chirac skłaniał się raczej za drugim półroczem 2005 r., wspominał nawet o grudniu. Z dzisiejszej perspektywy być może propozycja Chiraca byłaby lepszym rozwiązaniem, chociażby z punktu widzenia wyników referendum w Holandii (być może Holendrzy zagłosowaliby na „tak”, gdyby nie veto Francji).⁷

14 czerwca 2004 r., zgodnie z opinią większości partyjnych, prezydent Chirac ogłosił jednak decyzję o organizacji referendum we Francji w sprawie europejskiej konstytucji. Było to tuż po majowym ogłoszeniu referendum w W. Brytanii przez Tonego Blaira, stąd oczekiwano decyzji we Francji.⁸ Z tej okazji ogłosił także, że żaden lider polityczny nie jest przeciwny temu dokumentowi. Pomimo tych deklaracji opozycja wobec konstytucji wzrastała do końca 2004 r. - 25 % zwolenników i 20% przeciwników.⁹

---

⁷ Ibidem.

⁸ M. Larhant: Constitutional Referendum in France: a Mid-Term Assessment, Projekt EPIN, p. 1.

⁹ This survey was realised by the IFOP beginning of February 2005. Another poll of January 2005 led by the CSA showed that the support for the text would reach 65% (35% being against). Nevertheless, the same survey underlined the fact that the abstention would remain particularly high (61% of the registered voters). To get a long-time perspective on these results, please refer to the following web site : <http://www.csatmo.fr/dataset/data2005/opi20050106a.htm>.

Początkowo, jeszcze w roku 2004 badania pokazywały, że we Francji i Holandii proporcje poparcia dla konstytucji były wysokie¹⁰:

- Francja: „za” - 62%, „przeciw” - 16%,
- Holandia: „za” - 70%, „przeciw” - 21%.

Oczywiście takie proporcje mogły wynikać z tego, że do ostatecznej decyzji było wówczas jeszcze daleko.

Mimo iż we Francji przed rozpoczęciem ratyfikacji sondaże wskazywały na przewagę zwolenników konstytucji, to obawa porażki istniała biorąc pod uwagę, że przed referendum w sprawie Traktatu z Maastricht w 1992 r. sondaże opinii publicznej mówiły o 65% poparciu, tymczasem w rzeczywistości zagłosowało „za” znacznie mniej, bo tylko 51% Francuzów. Jeszcze na początku 2005 r. poparcie dla konstytucji europejskiej we Francji kształtowało się na poziomie 65%. Większość przeciwników traktatu zaczęła gwałtownie narastać dopiero w ostatnich miesiącach przed referendum. Złożył się na to wzrost bezrobocia we Francji, zapowiedź reformy limitu tygodniowego czasu pracy i spór na temat unijnej dyrektywy ds. liberalizacji rynku usług. Te kwestie zostały wykorzystane przez przeciwników konstytucji podczas debaty przedreferendalnej we Francji.

Ostatnie sondaże społeczne przed referendum we Francji wskazywały mimo wszystko na możliwe zwycięstwo zwolenników traktatu konstytucyjnego. Ten ponowny wzrost poparcia był wynikiem spóźnionej kampanii na rzecz ratyfikacji traktatu. Przewaga zwolenników konstytucji była jednak niewielka, ponadto zauważalne były dość duże wahania odsetka osób deklarujących chęć wstrzymania się od głosu.

24 stycznia 2005 r. „Le Figaro” opublikował tekst Pierre'a Moscovicia pt. „*Traktat konstytucyjny: trzy sposoby na sukces referendum*”. Moscovici przewidywał, że referendum nad traktatem będzie we Francji trudne do wygrania. Mimo iż sondaże były pozytywne, traktat popierany był przez główne partie polityczne i prezydenta, a Francuzi pozostawali zdeklarowanymi Europejczykami, istniało wiele powodów do głosowania na „nie”.

Moscovici stawiał trzy warunki, które muszą być spełnione, aby referendum okazało się sukcesem:

- pierwszym było wybór odpowiedniego terminu referendum i sformułowanego w nim pytania. Wiceprzewodniczący Parlamentu Europejskiego proponował datę 29 maja lub 5 czerwca. Pytanie powinno dotyczyć tylko

---

¹⁰ Traktat konstytucyjny, „Monitor UE” nr 1/2004.